

Parasja Wajechi

Bereshiet/Genesis 47:28-50:26

'Een tsaddik onder de broeders'

door Rob Cassuto

Deze parasha verhaalt over het sterfbed van Ja'akov, die nog 17 jaar in Egypte heeft geleefd, als zijn einde nadert. Hij bezweert Jozef zijn lichaam te begraven in het land Kena'an in de grot Machpela, waar zijn voorvaderen liggen. Hij zegent de twee zonen van Jozef, Efrajim en Menashe en roept zijn zonen bij elkaar. Na zijn laatste woorden tot hen sterft hij, 147 jaar oud. Een grote stoet begeleidt zijn gebalsemde lichaam naar de grot Machpela. Na de dood van hun vader zijn de broers van

Jozef alsnog bang voor de wraak van Jozef, maar deze stelt hen gerust. Ze mogen in alle vrede in Egypte blijven wonen in de landstreek Goshen. De dood van Jozef, 110 jaar oud, besluit het eerste boek van de Tora, Bereshiet/Genesis. Ook zijn lichaam wordt gebalsemd. Jozef heeft nog voorspeld dat ooit het volk van Israël zal terugkeren naar het land van herkomst en hij laat beloven zijn lichaam dan mee te nemen.

De familiekroniek is afgesloten en in het volgende boek Shemot/Exodus zal een natie geboren worden.

Terug naar het sterfbed van Jacob.

Jacob roept zijn zonen bij elkaar om hen te vertellen, wat in 'latere dagen zal gebeuren'.

Voorspellingen zijn het maar ten dele. Het lijken eerder karakterschetsen, die de door het leven getekende oude vader zijn weerbarstige zonen voorhoudt in een stroom van in koortsdroom voortijlende beelden.

Bijbelwetenschappers kenmerken deze verzen als een zang, die gecomponeerd is in de tijd van de richteren en die een epische schets geven van de situatie van de stammen in het toenmalige Kena'an, een zang die later is ingevoegd in het verhaal van Jacob (vermeld in G. Plauts Tora uitgave).

Los van de filologie en meer in de sfeer van tekstcommentaar lopen de meningen over de intentie van Jacobs zwanenzang uiteen. Sommigen zien deze laatste woorden van Jacob in de educatieve sfeer; hij houdt de zonen als het ware een spiegel voor, een confrontatie in soms lovende, soms snijdende bewoordingen. Met deze confrontatie moeten sommige zonen het doen. Shimon en Levi bijvoorbeeld krijgen het flink voor hun kiezen. Wat moeten de mannen met deze woorden:

(HSV) Shimon en Levi zijn broers,

hun wapens zijn werktuigen van geweld.

Laat mijn ziel niet in hun geheim overleg komen,

en mijn eer niet aan hun bijeenkomst deelnemen;

want in hun woede hebben zij mannen doodgeslagen;

en in hun moedwil hebben zij runderen de pezen doorgesneden.

Vervloekt zij hun woede, want die is hevig,

*en hun verbolgenheid, want die is hard.
Ik zal hen verdelen over Jakob
en hen verspreiden in Israël.*

Duidelijk klinkt hier de verbittering bij Jacob door over de wrede en gevaarlijke wraakneming van de twee broers op de bewoners van Shechem. De vader neemt afstand van de twee mannen en wil niets meer met hun plannen te maken hebben. Inderdaad schijnt in de loop van geschiedenis van de twaalf stammen in het land Kena'an de stam van Shimon betrekkelijk gauw verdwenen te zijn, opgegaan in de stam van Juda. Dat de afstammelingen van Levi, de Levieten, zulke vrome dienaren van de ark en de tempel zouden worden is uit deze woorden niet af te leiden.

Andere commentatoren leggen het accent op de uitverkiezing van Juda als de nieuwe leider onder zijn broeders. Duidelijk komt dat tot uiting in Jacobs woorden: *'voor jou zullen de zonen van je vader zich neerbuigen'*. Nog niet lang geleden had Juda leiderschap getoond door zich als woordvoerder op te werpen voor zijn broeders met zijn indringende pleidooi tegenover de onderkoning voor het sparen van zijn jongste broer Benjamin. Jacobs woorden zouden volgens deze commentatoren dan een soort verantwoording zijn van zijn keuze voor Juda tegenover zijn andere zonen. Hij is ook de enige, die direct wordt toegesproken:

*Juda, jij bent het,
jou zullen je broers loven!
Je hand zal rusten op de nek van je vijanden;
voor jou zullen de zonen van je vader zich neerbuigen.
Juda is een leeuwenwelp;
van je prooi ben je opgestaan, mijn zoon, en zo verder*

Naast Juda is het Jozef, over wie de meest lovende en zegenrijke woorden worden uitgestort. Ook Jozef krijgt zijn deel. Jacob erkent de beproevingen die zijn zoon doorstaan heeft:

*Boogschutters hebben hem verbitterd,
beschoten en hem gehaat,
maar zijn boog bleef gespannen;
zijn armen en handen bleven soepel*

*door de handen van de Machtige van Jakob,
– vandaar dat Hij de Herder is, de rots van Israël –*

Zo gaat verder de stortvloed van zegeningen voor Jozef, lees zelf verder in uw Tenach of bijbel.

Eigenlijk is het merkwaardig, dat Jozef niet als de leider wordt aangewezen. In de eerste plaats was hij feitelijk al de leider en de meest machtige van zijn broeders.

Maar ook Jozefs levensloop en karakterontwikkeling zouden er alle reden toe hebben kunnen geven. Van verwende arrogante jongen met vele talenten, een dromer, ontwikkelt hij zich in een grillige levensloop vol tegenslagen tot een man, die zich zelf niet meer centraal stelt, maar zich een instrument weet in dienst van een hoger doel. Een man, die door zijn broeders is verraden, tot slavernij is gebracht en in de gevangenis is terecht gekomen, maar die zich niet door wraak laat leiden, maar de stap doet naar vergevingsgezindheid. Hij redt niet alleen zijn eigen volk van de catastrofe, maar ook het volk van Egypte door transformatie van zijn visionaire gaven in vooruitziendheid en wijze strategie.

Ondanks dat voorvoelde Jacob, ergens voorbij de muren van de tijd, dat op Juda de bestemming rustte van de continuïteit van het Joodse volk. Alleen zijn stam zou uiteindelijk (met die van Benjamin) de geschiedenis overleven tot in de moderne tijden

en zijn naam zou de naam worden van dat volk, het Joodse volk.

Niettemin blijft Jozef in de Joodse traditie in wijsheid en deugd boven allen uitsteken, een unieke figuur. Hij wordt een tsaddik genoemd..

Op de dag, dat ik dit schrijf wordt een andere tsaddik, die vorige week is overleden, herdacht in het stadion van Soweto in Zuid-Afrika, Nelson Mandela. Ik ontkom niet aan de parallellen tussen zijn leven en dat van Joseef ha-tsaddik.

De nagedachtenis van Nelson Mandela moge tot zegen strekken voor Zuid-Afrika en de huidige en komende generaties van de hele wereld.
